

JAROSLAV BÁLEK

POLITIKA

TEORETICKY I PRAKTICKY

POLITIKA
TEORETICKY
I PRAKTICKY
(Populární pojednání)

Jaroslav Bálek

ÚVOD

Je politika svinstvo? Často se to tak říká. K čemu v minulosti sloužila? Velmi často k dobývání území a získávání majetku. Válka je prý pokračováním politiky jinými prostředky a dá se možná říci i naopak, že politika je pokračováním války jinými prostředky. Tedy žádná selanka. Dříve existovala taková představa, která stále ještě někdy přetrvává, že politika spočívá v pletichách a tricích. Jak říkával Metternich, politika, to jsou lidé, a ta je proto jenom výrazem jejich kvalit, právě tak jako jejich chyb, zálib a omylů, neřesti i ctností. O některých politicích se dokonce říkalo, že politika je pro ně hrou, kterou hrají, aby se mohli předvádět svým milenkám. Do politiky často vstupují lidé, kteří chtějí tvořit historii, v mládí si čtou, jako například Napoleon, životopisy slavných mužů. Nechtějí být pohřbeni na nějakém zapadlém, venkovském hřbitůvku, ale v hlavních katedrálách. Ale toho není lehké dosáhnout, k tomu je zpravidla nutné prokázat potřebné kvality, a především i odvalu. Jak se také někdy říká, politika je podivuhodná řeka, do které když člověk vstoupí, většinou je proudem stržen, v některých případech dokáže v proudu kormidlovat, ale málo je těch, kteří loď mohou vést proti proudu.

Když si přečteme noviny, pustíme televizi nebo podíváme na internet a začneme uvažovat o tom, co se děje, může nás napadnout myšlenka, zda vše je to jenom náhoda, anebo je to ovlivněno nějakými zákonitostmi. Jak se budou chovat politické strany, kdo

vyhraje volby? Vidíme různost názorů, někdy až nenávist při jejich prosazování, proč tomu tak je, vždyť jsme přeci všichni Češi. Je tady určitý rozpor, vše je přísně vědecky řešeno a řízeno, i to, co se zdá málo důležité, naproti tomu politika, která je jistě nanejvýše důležitá, je prováděna často nahodile, bezplánovitě, bez nějaké myšlenky i lidmi, kteří mají k vědě, slušně řečeno, hodně daleko. Zvlášť velký rozpor lze pozorovat mezi přísně plánovanou výrobou a ekonomikou uvnitř jednotlivých podniků a mnohdy živelnou politikou ve státě. Politické strany mají různé partikulární zájmy, mnohdy zcela protikladné, které mohou úplně potlačit veřejný zájem. Navíc z historie je známo, že k moci se často dostávají lidé, kteří nemají větší morální zábrany při prosazování svých dílčích zájmů.

Je politika v 21. století jiná než dříve? Nebo už postupně přestane existovat a spěje ke svému zániku? Dříve řešila rozpory mezi velkými skupinami lidí, jejichž zájmy se zcela zásadně lišily, mezi otrokáři a otroky, feudály a nevolníky, velkoburžoazií a proletáři, ale nyní tyto zásadní rozdíly zmizely. Snižuje se význam kritéria vztahu k výrobním prostředkům, zmenšují rozdíly v charakteru práce, mezi prací fyzickou a duševní, průmyslovou a zemědělskou i ve společenském postavení daném příjmy, vzděláním a prestiží. Státní moc stále více představuje celospolečenský zájem. Přesto potřeby a zájmy lidí se pořád liší. Také řada rozporů se přesouvá na mezinárodní kolbiště. Rozpory mezi státy nezmizely. Vnější protiklady vždy víceméně ovlivňovaly vnitřní protiklady, mohou je zostřovat, urychlovat nebo zpomalovat. A roste i význam vědy pro tvorbu politiky.

Je zřejmé, že pokud má politika přinášet pozitivní výsledky, těžko může být prováděna bez pevného teoretického základu. Neměla by se pasivně přizpůsobovat novým podmínkám, ale vycházet z vědeckého hledání budoucích opatření a vytvářet tak podmínky pro optimální fungování společnosti. Teorie by měla více než dosud předstihovat praxi, předcházet schválení důležitých rozhodnutí, pomáhat vypracovat vědecky zdůvodněnou politiku a odhalovat uzlové problémy, k jejichž řešení je nezbytné přistoupit. Čím bude propracovanější teorie politiky, tím více se vytváří i předpoklad pro kvalitnější věcnou a politickou stránku rozhodování. Význam politiky lze spatřovat i v tom, že v dějinách jsou okamžiky, kde krátké chvíle nebo náhody mohou řešit osudy národů na desetiletí nebo dokonce staletí. Mohou je ovlivnit v kladném nebo záporném smyslu. Politika by je měla předvídat a ovlivňovat.

Toto pojednání vychází a zároveň navazuje na předcházející knihu autora, která vyšla pod názvem „100 let proher a vítězství, O politice a smyslu českých dějin“ a zabývala se, populární formou, mimo jiné i některými problémy politiky s ohledem na české dějiny.

Jelikož teorie politiky a samotná politická věda ještě nejsou plně rozvinuty, se může stát, že některé dále uváděné myšlenky se ukážou jako diskusní. A i to je právě jedním z cílů této práce, vyvolat diskusi k dané problematice a přispět k dalšímu rozvoji této disciplíny.

Přísnému teoretikovi se mohou možná zdát některá tvrzení málo vědecky doložená, ale je to částečně dáno i tím, že bylo záměrem

ponechat knize populární a relativně snadno čtivou formu určenou i pro širší okruh čtenářů.

POJETÍ POLITIKY

No a co je vlastně politika? Za lidskou historii bylo jistě mnoho různých definic a pojetí politiky. Například již Aristoteles viděl politiku jako umění ovládnání a usmiřování rozdílných zájmů uvnitř státu. I po mnoha stoletích lze považovat tuto definici za vystihující její podstatu.

Samozřejmě je třeba brát v úvahu podmíněný a relativní význam všech definic vůbec, i to, že nemohou obsáhnout všestrannou souvislost jevů v jejich plné šíři.

Za politiku budeme dále považovat spojování a rozpojování velkých skupin lidí za účelem prosazování jejich důležitých zájmů, a to prostřednictvím politické moci. Jedná se tedy o vztahy mezi těmito skupinami.

Existence politiky je vyvolána vyskytující se ve společnosti růzností potřeb a zájmů a nemožností jejich uspokojení v plném rozsahu. A právě politika určuje preferenci uspokojování potřeb a zájmů. Reguluje společenské stránky života lidí, dělá jejich hierarchii a stanoví lhůty jejich uspokojení. Vybírá z jednotlivých navzájem si konkurujících cílů a sestavuje jejich pořadí. Některým skupinám společnosti vyhovuje více, jiným méně. Je tedy vždy kompromisem. Pokrývá všechny základní oblasti života společnosti. Při posuzování jednotlivých možných rozhodnutí bere v úvahu politické, sociální, morálně estetické, psychologické a jiné stránky života lidí, ale v zobecněné a integrované podobě, v podobě politických zájmů.

Politika ovlivňuje sociální strukturu společnosti (třídy, vrstvy, skupiny, seskupení, profese atd.) a tedy i strukturu a hierarchii chování lidí. Činnosti lidí se různým způsobem prolínají a střetávají. To vše se děje v situaci, kdy panuje určitý mocenský systém v podobě závazných pravidel, které je nutné v daném okamžiku ze strany všech skupin lidí respektovat.

Zjednodušeně graficky si to můžeme při abstrakci od zahraničních vztahů vyjádřit asi takto:

společnost jako celek

společnost skládající se ze skupin (třídy, strany apod.)

Společnost skládající se z dílčích skupin

Skupiny se neustále mění, některé se zmenšují, jiné zvětšují, mění se vazby mezi nimi. Je tady určitá analogie z chemie a její kinetické teorie. Tam látka jakéhokoli skupenství se skládá z částic, to je atomů, iontů a molekul, které se neustále a neuspořádaně pohybují. A atomy, se sdružují do molekul. Mluví se o posuvném, otáčivém a kmitavém pohybu. Prostor, který látka zaujímá, není těmito částicemi zcela zaplněn, mezi částicemi jsou mezery. Struktura látky je tedy nespojitá. Hmotnost látky je určena součtem hmotností jednotlivých částic, z nichž se látka skládá. Částice na sebe navzájem působí přitažlivými i odpudivými silami, přičemž velikost těchto sil je závislá na vzdálenosti mezi částicemi. V důsledku existence těchto sil přísluší dvěma blízkým částicím určitá potenciální energie. Obdobně je tomu ve společnosti.

Tak to byla trocha chemie, ale jen proto, aby se ukázala určitá spojitost a analogie mezi přírodními a společenským vědami. O tom bude ještě hovořeno i v dalších kapitolách. Souhrn tříd, společenských vrstev a skupin, systém jejich vzájemných vztahů tvoří sociální strukturu společnosti. Existují nejrůznější vrstvy a skupiny, jako například majitelé velkých společností, akcionáři, vlastníci malých a velkých nemovitostí, statkáři a velcí vlastníci půdy, drobní zemědělci, pronajímatelé a nájemci, zaměstnanci v různých odvětvích a oborech, státní zaměstnanci, obyvatelé měst a venkova, duševní a manuální pracovníci, řemeslníci, obchodníci, studující a důchodci a další, ale také různé národy a národnosti. A sociální struktura není strnulá, nehybná, ale dochází uvnitř ní ke stálému pohybu, k přesunu z jedné

společenské vrstvy do druhé, územnímu přemisťování, profesním změnám, přesunu mezi generacemi apod.

Řada rozdílů a rozporů se pak přesouvá na mezinárodní kolbiště. Jak mezi jednotlivými uskupeními a uvnitř nich, tak mezi jednotlivými zeměmi a v jejich rámci. Každá země má svou kulturu, svou historii, své tradice a zvyky, své potřeby a zájmy, své náboženství, určitý genetický a kulturně-mravní kód. A ty se mohou často výrazně lišit. Občas se mluví o národní povaze, která se mezi jednotlivými národy liší, někdo například mluví o psychologii italského lidu, o duši italského lidu. Němci zase prý mají sklon k sentimentalitě, rádi se vznášejí v oblacích, od přírody jsou poslušnější a mají velkou úctu k idejím. O Číňanech se zase říká, že jsou velmi pracovití, talentovaní a organizovaní. O duši ruského lidu hovořil například bývalý americký prezident R. Reagan. Podle něj základní rysy ruské povahy jsou: pokorná víra v dobrého cara nebo vůdce, prostosrdeční důvěřivost ke slibům všeho druhu, neprotivící se dlouhodobá trpělivost a stádnost. A vezměme si například takovou Rakousko-Uherskou monarchii, kde před jejím rozpadem žilo 10 národů, kteří používali 10 jazyků a měly mnoho protichůdných obyčejů a zvyků. V Sovětském svazu však takových rozdílností bylo ještě více, a i v tak zvaném táboře socialistických zemí. Zásadní rozdíly pak mohou být v surovinových zdrojích, vědeckých poznacích, rozvinutých technologiích, objemu kapitálu, množství, kvalifikaci a ceně pracovní síly.

V současné době pak integrační tendence mohou v některých případech potlačovat určité národní zájmy a tradiční hodnoty, které tvoří základ jejich kultury.

Zahraniční politika může mít i výrazné dopady do vnitřní politiky. Takových případů by jistě šlo najít mnoho. Z československé historie lze vzpomenout například počátek padesátých let, kdy došlo také k důležité změně vztahu mezi Sovětským svazem a státem Izrael a nové orientaci na arabské mocnosti, což se projevilo v silné protisionistické a antisemitské kampani uvnitř jednotlivých socialistických zemí.

A politická moc, to je vždy nějaké násilí, zákony, právní akty, policie, armáda. Jak již bylo v předchozím naznačeno, ve společnosti existují velké skupiny lidí, které mají velmi často rozdílné sociální i jiné zájmy. Například proto, že žijí v rozdílných materiálních, kulturních, životních podmínkách, anebo třeba i ze zcela jiných důvodů. Z toho vyplývají rozpory mezi těmito skupinami, jejichž řešení nemusí odpovídat zájmům určitých skupin a je proto prosazováno především násilnou cestou. V politice pak jde o udržení nebo změnu určité společenské reality prostřednictvím získání, udržení anebo rozšíření politické moci.

Politika tak na jedné straně může představovat boj o tuto moc, na druhé straně však i spolupráci sloužící k udržení moci anebo jejímu získání. Má tedy dvě stránky, na jedné straně potlačující a na straně druhé spolupracující. Je to jako mezi mužem a ženou, tam bývá obvykle také boj a spolupráce. V různých chvílích získává převahu některá z nich. Pro dlouhodobý vztah je ovšem dobré, když převažuje

spolupráce. V krizových situacích však potom zpravidla některá z nich získá rozhodující význam, buď dojde k upevnění spolupráce, anebo roztržce. No, a tak je tomu i v politice. Míra prosazení zájmů záleží na síle jednotlivých skupin. Čím větší jsou ve společnosti sociální rozdíly a protiklady, tím je i větší potlačovací stránka. Postupně se ale potlačovací stránka politiky zmenšuje a jejím hlavním úkolem se stává vyjadřování potřeb a zájmů celé společnosti, usilování o to, aby dílčí potřeby a zájmy lidí jím nebyly nadsazovány. Zájmy se ovšem stále mění, jak se mění potřeby a politika by je měla proto sjednocovat. Dělat politiku a nerozumět těmto potřebám může vést k vážným rozkolům.

Politika je lidskou činností. To znamená, že je vždy spletitou jednotou lidských jednání vztažených ke svým potřebám a zájmům. Lidé mají kladné i záporné vlastnosti, to se promítá i do politiky, na jedné straně kladné jako morálka, cílevědomost, plánovitost, vědeckost, na straně druhé záporné jako amorálnost, nenávisť, závist, hrabivost apod.

Aktivita lidí se také pohybuje v určitém rozmezí, které není pouze jednoznačné, a tak neposkytuje pro kteroukoliv skupinu lidí jen jednu jedinou možnost jednání, nýbrž které má alternativní charakter. Na straně druhé ale zároveň neposkytuje nekonečný počet alternativ, ale omezený počet daný stávající podobou konkrétních společenských vztahů a činností. Proto dochází k diferenciaci jednání jednotlivých skupin a i k boji mezi různými tendencemi jednání uvnitř těchto skupin. Tyto tendence se snaží jejich tvůrci a nositelé prosadit v určité skupině jako touto skupinou všeobecně uznávané a usměrnit tak její

jednání. To znamená, že výsledek každého jednání je závislý nejenom na objektivních možnostech, nýbrž i na řadě subjektivních okolností.

Politické vztahy nejsou tak statické, jsou složité a proměnlivé, vedle trvalých a stabilních faktorů obsahují i nepodstatné a dočasné prvky. Jsou jednotou objektivního a subjektivního.

Někdy se také hovoří o funkcích a úlohách politiky.

Pod funkcemi politiky lze chápat různé formy projevu její podstaty. V souladu s tím se funkce vyznačují dlouhodobou stabilitou a platí prakticky stále, zatímco úlohy se mohou častěji měnit. Lze hovořit o pěti funkcích politiky: poznávací, integrační (harmonizační), potlačovací, strategické a taktické. Funkce poznávací spočívá v poznání potřeb a zájmů individuálních, skupinových, celospolečenských, současných i budoucích a podmínek jejich uskutečnění. Funkci integrační (harmonizační) lze spatřovat v řešení institucionálních otázek a rozporů ve společnosti i ve sladění zájmů různých skupin obyvatel. Funkce potlačovací ve stanovení útlumů a omezování činnosti konkurenčních skupin. Strategická ve stanovení programů, koncepcí, základních cílů. Funkce taktická ve volbě nástrojů a stanovení dílčích cílů.

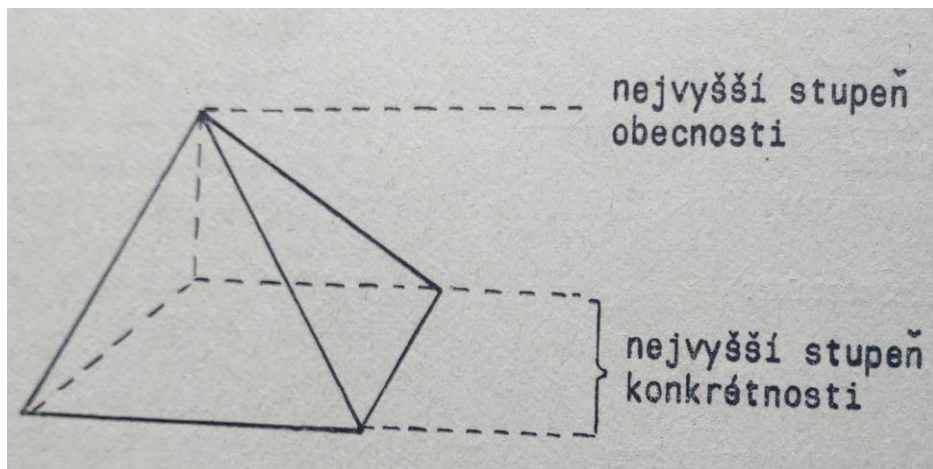
Pod úlohou politiky lze chápat obecné vyjádření výsledků jejího fungování a působení na společenské procesy prostřednictvím funkcí. Například prostřednictvím funkce integrační (harmonizační) působení na sociální sounáležitost, ekonomický a duchovní rozvoj, národní nezávislost, podporu národního sebevědomí. Prostřednictvím strategické funkce ovlivňování uspokojování potřeb obyvatelstva apod.

Politika má, jako složitý společenský jev, vlastní vnější strukturu, tj. souhrn určitých společenských vztahů, politického vědomí, politických organizací a institucí. Jejich jednota a vzájemná podmíněnost, jejich funkční úloha a význam charakterizují politiku jako společenský jev. Obsahem politiky jsou vztahy velkých skupin z hlediska státní moci, jejího dobytí a udržení. Tento obsah se však neprojevuje jednoznačně, ale v nejrůznějších podobách, jako například v podobě politických idejí a teorií, praktických vzájemných skupinových vztahů nebo činností určitých politických organizací a institucí.

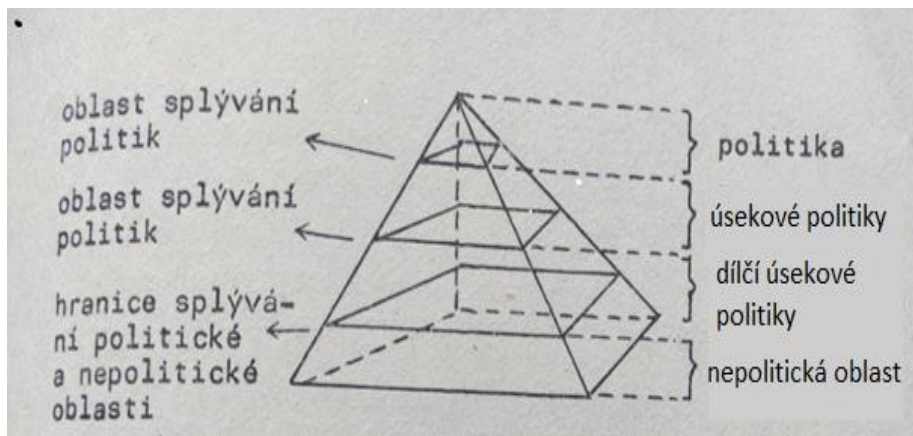
Politika je ovšem také vnitřně strukturovaná. Dělbá práce, která vede na určitém stupni vývoje ke vzniku politiky, stále pokračuje a vzniká tak například sociální politika, kulturní politika nebo hospodářská politika. Nazvěme je třeba úsekové politiky. Dělbá práce se ovšem nezastaví a dále pokračuje i v této oblasti. Například hospodářská politika se tak může dělit na politiku finanční, cenovou, mzdovou, důchodovou, daňovou, úvěrovou, investiční, zahraničně obchodní, vědecko-technickou, zemědělskou apod. Můžeme je nazvat jako úsekové dílčí politiky.

Úsekové politiky konkretizují politiku, její cíle, a stanoví vlastní konkrétní cíle, které vycházejí z obecných cílů politiky. Jsou politice podřízené a jsou nástrojem její realizace. Existuje zde i zpětná vazba — realizace úsekových politik ovlivňuje tvorbu a cíle politiky. Důležité je, aby tvořily vzájemně spjatý a propojený komplex a navzájem si neodporovaly.

Vztah jednotlivých politik můžeme vyjádřit graficky. Lze je zjednodušeně přirovnat k pyramidě, jejíž základ tvoří různorodé konkrétnosti všech stránek života a jejíž vrchol tvoří nejvyšší stupeň jejich zobecnění. Vrchol pyramidy představuje právě politika.

Do pyramidy si můžeme zjednodušeně zakreslit i jednotlivé druhy politik, tedy úsekové politiky. Přitom je třeba vidět, že jednotlivé úsekové politiky se neustále propojují s jinými druhy politik například hospodářská politika se sociální politikou. V nejhořejší části bude politika, která bude konkretizována v nižší části úsekovou politikou a ta opět dílčími úsekovými politikami; v nejnižší části pak bude nepolitická oblast.

Ne všechna opatření státu lze považovat za politiku. Zahrnujeme do ní pouze ty hlavní a určující, které mají zásadní dopad na uspokojování potřeb a zájmů velkých skupin lidí. Obdobně do úsekových politik rovněž nezahrnujeme všechna opatření dílčích úsekových politik, ale pouze jejich základní směry.

Podobně jako politika pokrývá všechny základní oblasti života společnosti, ale v zobecněné a integrované podobě, v podobě politických zájmů, tak i úsekové politiky zahrnují všechny základní oblasti příslušných úseků, ale v zobecněné a integrované podobě svých úsekových zájmů a berou přitom v úvahu politické, sociální, morálně estetické, psychologické a jiné stránky života lidí. Určují a mocensky zabezpečují základní cesty a prostředky jejich realizace. V jednotlivých úsekových politikách jde o subjektivní zásahy do příslušných oblastí společnosti, jejichž cílem je zabezpečit zájmy velkých, zejména vládnoucích, skupin. Jde o politický přístup (tj. přihlídnutí k zájmům, jejich třídění a sladění) v příslušné oblasti.

Politika tak reguluje určité, významnější stránky života lidí, dělá jejich hierarchii a stanoví lhůty jejich uspokojení, je tedy vždy kompromisem.

Politika a úsekové politiky se neliší nějakými zásadními, podstatnými charakteristikami. Nemohou existovat nezávisle jedna od druhé, aktivně na sebe působí. Liší se od sebe stupněm abstrakce a oblastí působení. Zatímco politika je nejvyšším stupněm zobecnění zájmů, úsekové politiky jsou nižším stupněm jejich zobecnění.

Dílečtí úsekové politiky konkretizují příslušné úsekové politiky, jejich cíle, a stanoví vlastní konkrétní cíle, které vycházejí z obecných cílů politiky. Jsou politice podřízeny, jsou nástrojem její realizace. Umožňují konkrétněji předvídat průběh procesů v určitých konkrétních situacích a obsahují konkrétnější návody pro činnost.

POLITIKA JAKO UMĚNÍ

Těžiště této publikace spočívá v zabývání se teoretickými problémy politiky. Je však třeba mít na paměti, že praktická politika často nemá logiku a je značně ovlivněna lidskou přirozeností. Dělají ji lidé, kteří mají různou inteligenci, různé vlastnosti a různé motivy. Proto se z hlediska logiky výkladu budeme nejdříve zabývat subjektivními faktory tvorby politiky.

O politice se také občas hovoří jako o umění a jistě to má své opodstatnění. Například Edvard Beneš uváděl, že politika je pro něj vědou ale také uměním. Podobně Lenin hovořil o politice nejen jako o vědě, ale i jako o umění. Max Weber byl názoru, že politika je umění nemožného.

Politika vyžaduje umět se správně orientovat ve složitých vztazích, uvědomovat si silné a slabé stránky svoje, spojenců i protivníka, porovnávat všechna pro a proti, pochopit příslušné mechanismy, správně zvážit podmínky i okamžiky pro provedení jednotlivých akcí. Na jedné straně využívat reálné rozpory mezi skupinami lidí a uvnitř nich, na straně druhé přihlížet k totožnosti určitých zájmů. V systému mnohotvárných rozporů rozeznat rozpory základní a druhořadé, antagonistické a neantagonistické. Hledat trvalé nebo dočasné spojení, rychle měnit formy a korigovat politickou linii v souladu s měnící se situací. Patří sem i propagandistické mistrovství, srozumitelnost politiky, získání dostatečné podpory. Důležité jsou samozřejmě i organizační schopnosti, dokázat vytvářet i rozsáhlý

komplex organizačních opatření. Prokazovat rozhodnost, protože váhavost, pomalost a nerozhodnost v politice bývají často škodlivé a přináší prohru. Zatímco rychlé rozhodnutí, i když ne třeba nejlepší, může někdy vést alespoň k nějakým pozitivním výsledkům. K tomu jistě může přispět propracovaná teorie politiky, ale jen do určité míry. Důležité je nadání, politický instinkt, nadšení, prostě umění politiky.

Podle Masaryka politika má v sobě prvek poezie, má v sobě tolik poezie, kolik je v ní tvoření, utváření a komponování skutečného života. Vyžaduje značné míry fantazie, hroužení se do myslí své doby i do historie, vytušení směru společenského vývoje a vidění ideálu, ke kterému ten vývoj ukazuje, zkrátka něco básnického státníkovi neškodí, ale to je imaginace, ne fantastika nebo utopismus. Prostředky má stanovit rozum, ale podle svého cíle můžeme situaci změnit, vložit do ní něco nového, něco svého. To je tvoření, to je ta životní poezie. I v politice jde podle Masaryka o rovnováhu rozumu a citu. Ale cíl, ideál nestanoví jen rozum, nýbrž i cit.

Když už se na tomto místě zabýváme myšlenkami, co je politika, nesmíme zapomenout na Václava Havla. Podle něj je politika také nutně jako divadlo. Divadlo jako systém znaků oslovující lidskou bytost jako celek, oslovující ji jako člena komunity a vypovídající skrze mikro událost, do níž je vtělen, něco o velké události života a světa a uvádějící určitým způsobem do pohybu lidskou představitost i senzibilitu. Neumí si představit politiku, která by mohla být natrvalo úspěšná, aniž by si tyto věci neuvědomovala. Politika, která nemá začátek, střed a konec; expozici a posléze katarzi; gradaci, napětí a sugestivitu; především však onen přesah, který z konkrétní hry

o konkrétních lidech dělá výpověď o světě jako celku; politika, která toto všechno nemá, je podle jeho pevného přesvědčení politikou vykastrovanou, jednonohou, bezzubou, a tudíž špatnou. Jako smysluplná se mu jeví politika, která ví, že není jedno, co následuje po čem, a že všechno musí mít svou posloupnost a řád, a která si také uvědomuje, že občan po čertech dobře vnímá, zda politické jednání má svůj směr, svou strukturu, svou časoprostorovou logiku, svou gradaci, a tudíž i svou sugestivitu, či zda nic z toho nemá a je pouhým nestrukturovaným reagováním na nahodilé impulsy, které život přináší.

Je také známo, že například Fidel Castro chápal sám sebe teatrálně, jako herce na jevišti dějin. Někdy se také mluví o revolucionářích jako umělcích, kteří nanášejí své fresky na plátno dějin.

Bývalý poslanec Zdeněk Ondráček měl za to, že politika je umění a pokud se do ní někdo pustí, musí počítat s tím, že je to svého druhu umění, které vyžaduje jisté dovednosti. Především vyžaduje umět mluvit, správně volit slova. A občas je prý lepší i mlčet. O jednom ministrovi říkal, že je blekota, který rychleji mluví, než myslí. V ‚civilu‘ by to asi bylo každému jedno, ale v politice se každá věta, každé slovíčko převrací tam a zpět a někdy je z toho mediální výstup, který možná ani neodpovídá původní myšlence autora. Politika je umění, a proto ji nemůže dělat každý Jouda, kterého vytáhnete před volbami z klobouku. Věřte, každá politická strana má svého Jouda. Jen ne každý je však vidět. Jedno přísloví říká: mlčeti zlato. To je však u ministra jen těžko realizovatelné.

Politiku lze také považovat za hru, v té by se ovšem, jako v každé jiné hře, mělo vyhrát anebo alespoň neprohrát. K tomu je třeba si vybrat dobré spoluhráče, jako když tvoříte fotbalový tým. Politik by tak měl být něco mezi trenérem a manažerem fotbalového týmu, něco jako kormidelník, který určuje směr, sílu, rozhodnost a rychlost. Být také psychologem mít schopnost sjednocovat rozdílné názory. Musí být organizátor a mít odvalu i riskovat a disponovat nutnou dávkou perspektivního vidění. Podniknout boj proti někomu, vyžaduje znát jeho taktiku, proto chytrý trenér zpravidla dopředu neprozradí sestavu a pokud ano, tak ji třeba na poslední chvíli ještě změní. Musí nalézt slabé a silné stránky a články protivníka. Jako ve fotbale, je-li slabinou protivníka levý obránce, pak taktika velí útočit právě přes něj. V ní někdy platí málo pravidel, ve sportu by za to byly červené a žluté karty, vyloučení, trestné body, v politice ne, lhaní, podpásovky, podrazy jsou součástí politických soubojů. Výsledek fotbalové hry se někdy může zdát být předem jasný, ale ve skutečnosti může být zcela překvapivý, neboť jak říkají někteří fotbal nemá logiku. A podobné platí jistě i pro politiku.

Srovnáváme-li politiku s fotbalem, pak fotbal je rychlý, zatímco politika pomalá, pak ji můžeme srovnat s pomalejší hrou, kterou jsou šachy – pro ně je typické pozvolné získávání pozic, zvětšování vlastního a zmenšování protivníkovy prostoru, získávání a zbavování vlivu a vytváření tlaku, aby se dosáhlo těchto strategických cílů je třeba vytvořit odpovídající taktiku, která často spočívá ve vytvoření krátkodobých obětí nějaké figury. Na politické šachovnici jsou jako

v šachu silné a slabé figury. Zkušený šachista si váží pěšce ve výhodném postavení stejně jako silné figury.

Každý šachista také ví, že hrozba je psychologicky účinnější než její uskutečnění. Někdy ji lze porovnat i s karetní hrou, jde tam o skrývání vlastních karet, blufování, triky, hrození, vabank. Za nejvyšší formu diplomacie se například považovala diplomacie za hranicí války, politika vabanku, o které se tvrdilo, že ji dokáže vést pouze takový politik, který ovládá hru hrozící konfliktem, a přitom nezaviní konflikt. Tuto politiku vedl například Allen Dulles. Možná, že ji měl vést i Beneš v době Mnichova i únorových událostí. Možná, že o něco takového se snažil i Dubček, ale tomu to nevyšlo, jak o tom bude ještě v dalším hovořeno.

Z Bible je znám případ, že velký silák Goliáš byl poražen malým Davidem. Tím všechny neuvěřitelně překvapil. Porazil ho proto, že nepřistoupil na hru silnějšího, použil prak. S tím nikdo nepočítal, protože se v těch bojích nepoužíval. Změnil tak pravidla, podle kterých hraje silnější. Podobně třeba Rusko muselo odejít z Afganistánu a Američané z Vietnamu, protože tam probíhala partyzánská válka čili boj jinými prostředky, než na jaké byli zvyklí.

V politice a vojenství může mít i velký význam lest. Klasický je případ z dávné historie, kdy se podařilo dobýt Tróju až po deseti letech oblehání, tak že útočníci umístili vojáky do trupu obrovského dřevěného koně, kterého Trójané omylem považovali za dar a vtáhli jej za nedobytné hradby. Také Žižka dokázal svým umem porážet mnohem větší vojska, než bylo jeho, například využíváním časového

náskoku, počasí, terénu, vybíráním si bojiště, bojovou písní ale i realismem.

Okolo Mnichova to bylo celé jako karetní hra, při které se blafovalo, a my karty na stůl položili předčasně. Hitler tady byl bezpochyby silný hráč. V politice rozhodují silní hráči, dobří karetní hráči. Je třeba na to mít nadání. V kartách je třeba vyhrát, nemalou úlohu v tom hraje používání fint, vzájemná podpora hráčů, držení vysokých karet a přebíjení jimi ostatních, mít v rukou trumfy a ty ve správnou chvíli použít, přitom zbavování se nízkých karet, aby v rukou nezůstala poslední karta, tak zvaný Černý Petr. A v politice je tomu zcela jistě obdobně. Panovník musí mít určité vlastnosti. Musí být silný, ne slabý, nese odpovědnost za národ. Nesmí být posera, musí mít vizi a charisma, umění se spojovat s jinými i dělat intriky, musí být bojovník, ne hned utíkat z boje. Někteří na to nemají schopnosti. Bitva nemusí znamenat rozhodnutí války, pokud lze pokračovat v boji. První bitva bývá dosti důležitá, to je jako když se dá první gól ve fotbale, dodá to sebevědomí a určí další ráz hry. Někdy ale bitvu nemusí někdo vyhrát, může skončit remízou.